

Pető Bálint

Egy dualizmus kori vidéki nyomdász és lapkiadó életútja

Hazánkban a nyomtatott hírközlés széles körű elterjedése a dualizmus időszakára tehető: ekkor jelentek meg a kisebb vidéki városokban is az első hírlapok, s váltak hamarosan a tömegtájékoztatás, a közvélemény formálásának legfőbb eszközévé. Nem volt ez másképpen az alföldi városban, Szentesen sem, ahol az első lapalapítási kísérlet az akkoriban közel harmincezer lakosú település volt polgármesteréhez és országgyűlési képviselőjéhez, Oroszi Miklóshoz kapcsolódik, aki 1871 februárjában *Szentesi Füzetek* címmel folyóiratot adott ki.¹ A szegedi Burger Zsigmond-féle nyomdában készült kiadvány azonban csak a megjelenés dátuma miatt tekinthető elsőnek, ugyanis tartalmi és formai szempontból nagyrészt nem felel meg a korabeli hírlapok követelményeinek. Inkább mezőgazdasági szakfolyóiratként értelmezhető, ráadásul a vállalkozás gyorsan kudarcba fulladt: bár Oroszi az év folyamán még további öt füzet kiadását tervezte, a lap a mutatványszámot követően többé nem jelent meg.² A modern értelemben vett polgári sajtó szentesi megszületése egy francia emigráns család sarjának, Cherrier Jánosnak a nevéhez fűződik. Azonban, ha áttekintjük a nyomdász teljes vállalkozói tevékenységét, olyan gazdag és változatos életpálya rajzolódik ki előttünk, amely jóval túlmutat az alföldi város határain.

Cherrier a Torontál vármegyei Nagyöszön³ látta meg a napvilágot 1839. április 15-én, római katolikus családban, Georg Cherrier és Maria Getsch gyermekeként.⁴ (A família legnevesebb, jelentős karriert befutott tagja Cherrier Miklós pozsonyi kanonok, hittudós, a nagyszombati érseki líceum jeles tanára.)⁵ Gyermekek- és fiatalokoról nem sokat tudunk, az viszont bizonyosnak tűnik, hogy a nyomdászmes-

¹ LABÁDI Lajos, *Az első szentesi folyóirat; 135 éve jelent meg a Szentesi Füzetek = Szentesi Élet*, 2006. június 2., 2.

² LABÁDI Lajos, *Egy elfelejtett polgármester; Emlékezés Oroszi Miklósról (1822–1892) = Szentesi Élet*, 1992. október 3., 3.

³ A Nagyszentmiklós közelében fekvő Nagyösz – régebbi írásmód szerint: Nagy-Ösz – település ma Temes megyéhez tartozik, németül Triebswetter, románul Tomnatic. Lakosai a dualizmus idején még döntő többségében római katolikus vallású németek voltak. (REISZIG Ede, dr., *Torontál vármegye községei*. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0024/6.html> [letöltve: 2022. január 15.]

⁴ Romániai Nemzeti Levéltár Temesvári Levéltára (a továbbiakban Arhivele Naționale ale României – Timiș), a római katolikus egyház születési anyakönyvei, Nagyösz, 5. k., 1833–1864. 44.

⁵ SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái II.*, Bp., Hornyánszky Viktor, 1893, 39–41.

terség alapjait az osztrák fővárosban sajátította el: amikor huszonöt esztendő fiatalemberként Nyitrára költözött, a városhoz benyújtott iparüzési kérelméhez a bécsi L. C. Zamski és C. Dittmarch nyomdában készült munkákat csatolta mellékletként. Mint hamarosan kiderült, a felvidéki település nem bizonyult szerencsés helyszínnek a kezdő vállalkozó számára, hiszen Nyitrán akkor már két nyomda is létezett, amelyek tulajdonosai összefogtak, hogy az újonnan érkezett konkurenciát mielőbbi távozásra kényszerítsék. Néhány hónap alatt sikerült is elérniük, hogy a helytartótanács felülbíralja a város döntését, és visszavonja Cherrier működési engedélyét. Ekkor a nyitrai alispán azt javasolta az elkeseredett vállalkozónak, hogy – a további, hasonló kudarcok elkerülése érdekében – olyan vármegyében próbálkozzon, ahol nyomdaüzemeket még nem, vagy csak kis számban alapítottak. Ehhez nem is kellett messzire utazni, elég volt Turócig, Liptóig vagy Barsig. A fiatal nyomdász végül az utóbbi mellett döntött, és az alig egyéves nyitrai kalandot követően Lévára költözött.⁶

1865 májusában már állított ki számlákat a lévai csizmadiacéh, a kaszinó, valamint a helyi gimnázium részére, és annyira bízott kérelme kedvező elbírálásában, hogy a hatósági engedélyt meg sem várva, az első néhány hónapban illegálisan működtette vállalkozását, akárcsak Nyitrán. A magisztrátus végül 1865 októberében megadta a hozzájárulást tevékenységéhez. Cherrier első itt készített munkája a Bars megyei Gazdasági Egyesület értesítője volt. A fiatal nyomdász jó eséllyel úttörőnek számított Léván: bár egy szlovákiai összefoglaló mű említ egy korábbi, rövid életű nyomdaipari kezdeményezést, levéltári források ezt nem igazolják. A szakmai siker viszont nem bizonyult tartósnak: a lévai városi tanácsal szemben a vármegyei hivatal nem támogatta a vállalkozást, amelynek így egy évvel később, 1866-ban újra költöznie kellett.⁷

A választás ezúttal Heves vármegye nagy múltú településére, Gyöngyösre esett, ahol Cherrier már viszonylag hosszabb időre berendezkedhetett: közel öt esztendőig működtetett nyomdát a városban, emellett üzlete könyvkereskedésként és kölcsönkönyvtárként is funkcionált.⁸ Lapkiadással ekkor még nem foglalkozott, az első gyöngyösi újság, az orvosi szakfolyóirat, a *Hasonszenvi Közlöny* még az ő ottani működése előtt jelent meg, és bár a szerkesztőség helyben volt, a sokszorosítást Egerben végezték. A *Gyöngyös* című hírlap pedig csak 1872-től indult, amikor Cherrier már távozott a városból.

A nyomdász gyöngyösi éveiről viszonylag kevés információval rendelkezünk, azonban a korabeli dokumentumokban – elsősorban a tanácsulési jegyzőkönyvekben – említett kifizetések alapján rendszeres jövedelme származott a város különféle hivatalos nyomtatványainak elkészítéséből, valamint bizonyosan magánsze-

⁶ ŠVOLIKOVÁ, Marta, *Prvá tlačiareň v Leviciach. Tlačiar Ján Cherrier = Acta Musei Tekovensisa Levice Zborník Tekovského Múzea v Leviciach VII.* (2008), 109–113.

⁷ ŠVOLIKOVÁ 2008, i. m. 109–112; JAROSS Ferenc, *Emléklapok a Lévai Casino 50 éves multjából, 1859–1909*, Léva, k. n., 1910, 10–15.

⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád Megyei Levéltára Szentés (a továbbiakban: MNL CSML Szentés), V.B.145.b. – Szentés Város Tanácsának iratai 1849–1872 – Tanácsí iratok, 2026/1870.

mélyek kisebb megbízásait is teljesítette.⁹ Emellett kétszer találkozunk a nevével a hevesi vármegyeszékhely vezető lapja, az *Eger* hasábjain: az 1868. december 10-i szám tudósít róla, hogy Cherrier János részt vett a gyöngyösi kaszinó által szervezett, a svájci és felső-olaszországi árvízkarosultakat támogató hangversenyen és táncmulatságon, ahol két forint adományt is felajánlott.¹⁰ Két évvel később, 1870. december 17-én pedig ötven krajcárt adományozott a „francia foglyok” javára a gyöngyösi dalárda szintén jótékonyági célú hangversenyén.¹¹

Hogy Cherrier János 1870-ben miért döntött – ezúttal valószínűleg nem külső kényszer hatására – a távozás mellett, annak hátterét források híján nem ismerjük. Azonban feltételezhető, hogy a várostól származó folyamatos, ám nem túl bőséges bevételei már kevésnek bizonyultak vállalkozása fejlesztéséhez, valamint gyarapodó családjá eltartásához. A későbbiek alapján pedig az is sejthető, hogy ekkor már elsődlegesen nyomtatott sajtótermék kiadásában gondolkodott, Gyöngyösön pedig erre nem látott lehetőséget.

1870. november 13-án tollat ragadott, és rövid kérelmet írt a Heves vármegyéltől távol eső Szentés város polgármestere, Stammer Sándor részére: „Tekintetes Polgármester Úr! Üzletemnek Gyöngyösről Szentés Városába leendő áttétele engedélyezése érdekében, a Nagyméltóságú Magy. Kir. Belügy Ministeriumhoz szerkesztett kérvényemet 1 db mellékletével, a’ végből bátorkodom a Tekintetes Polgármester Úrhoz utalni, hogy az a Város Hatóság becses támogatása mellett, illető helyre eljuttatni kegyeskedjék.”¹² Nem tudjuk, mi motiválta a nyomdászt a hely kiválasztásában, de ezúttal szerencséje volt: az alföldi, akkoriban közel harmincezer fős – sőt a járás lakosságát is beleszámítva azt bőven meg is haladó lélekszámú¹³ – település örömmel fogadta az első helyi nyomdaüzem alapításának

⁹ Az Országos Széchényi Könyvtár őriz több nyomtatványt, amelyek a gyöngyösi Cherrier-nyomdában készültek: *A gyöngyösi Nép-Bank törzsaláiróinak névsora használat végett* (jelzet: Kny.D 4.806); *Tisztelt közgyűlés! Hogy az intézetnek állapotáról alapszabályaink 27. szak c. pontja értelmében a tisztelt közgyűlésnek tudomása legyen...* (jelzet: Kny.D 3.998); *Gyöngyösi takarékpénztár részéről 1869-ik év, mart. hó 1-én tartott rendes évi közgyűlés jegyzőkönyve* (jelzet: Kny.D 3.991), *Egri mákvirágok / A vén kertész* (jelzet: Kny.D 3.195), *A Deák-párti tisztelt választókhöz! / A rendező bizottmány* (jelzet: Kny.D 3.102), *Színházi emlény / a művészet pártfogóinak ajánlja Rejtényi Lázár sűgó* (Színházi zsebkönyvek, 410), *A gyöngyösi kaszinó alapszabályai* (jelzet: Kny.D 902), *A Szent Ferenc-rendű gyöngyösi nagy-gymnasium ifjuságának érdemsorozata* (jelzet: Ért 768), *Mélyen tisztelt országgyűlési képviselőház! / Főkövy Antal* (jelzet: Kny.D 1.138), a *Gyöngyösi takarékpénztár igazgató választmánya által az alapszabályok alapján kiadott utasítás* (jelzet: Kny.B 1.013), *Ki legyen a képviselő? Írta, a okosan gondolkodni szerető magyar polgártársainak ajánlja egy honpolgár* (jelzet: Kny.B 3.386).

¹⁰ *Levelezések = Eger*, 1868. december 10., 4.

¹¹ *Városi és megyei hírek = Eger*, 1871. január 5., 6.

¹² MNL CSML Szentés, V.B.145.b.– Szentés Város Tanácsának iratai 1849–1872 – Tanácsi iratok, 2026/1870.

¹³ *A Magyar Korona országaiban az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei a hasznos házi állatok kimutatásaival együtt*, Pest, Országos Magyar Királyi Statistikai Hivatal, 1871, 82.

szándékát. Stammer tovább is küldte tehát a kérelmet az illetékes minisztériumba, támogató kísérelével kiegészítve azt: „kérdéses üzletnek Szentes városabani megnyitása a városi közönségre nézve előnyösnek mutatkozik”. A fővárosból az engedély nemsokára meg is érkezett, és Cherrier János a következő év tavaszán megnyitotta nyomdáját, ősszel pedig könyv- és papíráru-kereskedését, illetve kölcsönkönyvtárát is az Úri utca – a mai Petőfi utca – 2053. szám alatti, özv. Balogh Mihályné tulajdonában lévő házban. Ilyen jellegű szolgáltatások – nyomda, könyv- és papírkereskedés, könyvtár – korábban nem működtek hivatalos formában Szentesen.¹⁴

Néhány hónappal később, 1871. július 9-én megjelent a város első nyomtatott hírlapja, a *Szentesi Lapok* – Cherrier kiadóként, Honthy László felelős szerkesztőként, Balogh János pedig főmunkatársként szerepel az impresszumban.¹⁵ Az újság „Vegyes tartalmu hetilap”-ként határozta meg önmagát, politikai semlegességet hirdetett, fő célja pedig az volt, hogy tájékoztassa a szentesi lakosokat a településen, a régióban, illetve az országban és a nagyvilágban történt eseményekről.¹⁶ Vasárnaponként jelent meg, s a korszakra jellemző tartalmi és formai követelményekhez igazodott: a négy oldal közül az elsőt legtöbbször egy aktuális hírt vagy közügyet¹⁷ taglaló vezércikk, illetve egyéb publicisztika kapott helyet, ezt követte az állandó rovatnak számító *Tárca*, amely novellákat, úti beszámolókat vagy verseket közölt. Rendszeresen tudósított a lap az akkor még a közeli Szegváron tartott megyegyűlésekről, illetve a városi közgyűlésekről, s rövidhírek formájában beszámolt a helyi eseményekről: egyleti bálokról, bűncselekményekről, halálozásokról, iskolai vizsgák időpontjairól és azok eredményeiről, a szentesi hitelintézetek mérlegkimutatásairól stb. Ezenkívül rendszeresen közölt színes híreket is hazánkból vagy a nagyvilágból,¹⁸ illetve a szerkesztőség lelkesen igyekezett a sajtó felelős szerepét is betölteni: sokszor hívták fel a helyi hatóságok

¹⁴ LABÁDI Lajos, *A város első nyomdája és lapkiadója; Százhusz éve hunyt el Cherrier János = Szentesi Élet*, 2006. június 23., 2.

¹⁵ *Szentesi Lapok*, 1871. július 9., 4.

¹⁶ „Ily eszközt van szándékunk adni lapunk képében a nagy közönségnek, meg míg egyrésztől hű tükre leend minden a megyénk és városunk anyagi és szellemi terén mutatkozó mozgalmaknak, addig másrésztől a küszöbön álló törvénykezési és municipalis (helyhatósági) nagy átalakulás, népiskoláink, felsőbb tanintézetek, ipar, gazdaság s kereskedés, intézetek, egyletek, melyek megyénk és városunk kebelében alkottattak s ezekkel összefüggő kérdések érdekeit fogja képviselni, szóval: megyénk és városunk közlönye leend” – írja Honthy László az első, *Ok és okozat. (Beköszöntésül.)* című vezércikkben. *Szentesi Lapok*, 1871. július 9., 1.

¹⁷ Ezek között rendszeresen visszatérő téma volt a közlekedés: Szentes abban az időben nem rendelkezett jó minőségű közutakkal, illetve nem volt bekapcsolva az országos vasúthálózatba sem, így a városnak egyetlen szállítási lehetősége volt, a Tisza. Emellett a lap hasábjain nemegyszer visszatért az iparfejlesztés szükségességének kérdése: Szentes elsősorban nyersanyagot állított elő mezőgazdasági termények formájában, feldolgozóiparral gyakorlatilag nem rendelkezett, s ez tovább hátráltatta a település fejlődését.

¹⁸ Például egy ólublói csodagyerekről, „akinek vereses szemgolyói minduntalan forogván” különleges számolási képességei vannak (*Szentesi Lapok*, 1871. július 16., 3.), vagy egy debreceni

figyelmét olyan problémás közügyekre, amelyek a lakosság hétköznapijait megkeserítették.¹⁹

Állandó rovatnak számítottak a városi hirdetőkönyv apróhirdetései, rendszeresen közölték az aktuális gabonajegyzési, illetve egyéb tőzsdei jegyzési árakat (utóbbi fontos információ volt a többségében mezőgazdaságból élő szentesiek számára), valamint a szerkesztőség, külön díjazás ellenében, folyamatosan teret adott az eltérő véleményeknek, a különféle olvasói leveleknek a *Nyílt tér* rovatban, amely esetenként parázs viták színterévé vált. A legélesebb csörte két ismert helyi polgár, Zuckerman Károly és Ehrlich József között zajlott: az izraelita hitközség tagjai kölcsönösen becsmérelték egymást a hetilap hasábjain. A vitát indító Zuckerman azzal vádolta Ehrlichet, hogy a volt hitközségi elnök nem tartotta be egykori ígéretét, vagyis nem támogatta a szentesi zsinagóga felépítését, sőt inkább akadályozta azt.²⁰ A levelet Ehrlich rágalmazásnak minősítette, és megfenyegette a másik felet: „Erkölcsei kötelességem [...] cikkíróként komolyan figyelmeztetni, miszerint jövőre igyekezzék nemesebb foglalkozás által kiérdemelni hitsorsosai bizalmát, mivel ellenkező esetben kényszerítve leszek, ellene a törvényes lépéseket azonnal megtenni.”²¹ A vita végül sajtóperhez vezetett – a szentesi nyomtatott tömegtájékoztató történetében első alkalommal –, amely Ehrlich győzelmével végződött. Zuckermant nyilvános bocsánatkérésre kötelezte a bíróság, aki a *Szentesi Lapok* hasábjain ennek eleget is tett.²² A lap a viták során próbált pártatlan maradni, az olvasó által írt sorok mellett minden esetben ott szerepelt a megjegyzés, amely szerint a közölt gondolatokért a szerkesztőség nem vállal felelősséget.

Néhány értékes rovat nem sokáig működött, például a *Szinészet*, amely nem csupán beszámolt az előadásokról, hanem sok esetben rövid, de frappáns műkritikát is tartalmazott. (Valószínűleg azért szűnt meg, mert a település sajtó szintársulata időközben elköltözött Szentestől.) Hasonló sorsra jutott a *Gazdászati rovat*, amely minden bizonnyal rendszeres érdeklődésre tarthatott volna számot, de a beharangozott sorozatból mindössze egyetlen cikk született meg: a szerző, Balogh János szerkesztő ugyanis már a mutatószám megjelenését követően távozott a laptól, miután összekülönbözött a főszerkesztővel.²³

polgárról, aki „Nichts deutsch” jellel visszaküldte a gázszámlát a szolgáltatónak, mert az német nyelven követelte tőle a tartozást (*Szentesi Lapok*, 1871. szeptember 24., 3.).

¹⁹ Visszatérő téma volt e tekintetben a városi járdák rossz állapotára vagy hiányára, illetve a Kurca-parti vízmerítő helyek életveszélyes voltára való figyelmeztetés – akkoriban rendszeresen előfordult, hogy a települést kettészelő érhez ivóvízért lejáró cselédlányok és gyerekek megcsúsztak, s a vízbe esve lelték halálukat.

²⁰ *Szentesi Lapok*, 1871. július 23., 3.

²¹ *Szentesi Lapok*, 1871. július 30., 3.

²² *Szentesi Lapok*, 1871. december 17., 4.

²³ A *Szentesi Lapok* 1871. augusztus 13-i számában Honthy László főszerkesztő írt az esetről csípős hangvételű publicisztikát, amelyből információt kaphatunk a lap iránti érdeklődés csekély mértékéről is. Honthy szerint ugyanis Balogh azt állította, hogy neki köszönhetően több mint háromszáz előfizetője lett az újságnak. A főszerkesztő ezután felteszi a kérdést: „Hová tette Ön az

A *Szentesi Lapok*, amely hibái, meglehetősen gyakran változó formai és tartalmi struktúrája ellenére színvonalas újság volt, nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket: az előfizetők csekély létszámát nem sikerült érdemben növelni, ezért a hirdetőik is kezdtek elpártolni a laptól.²⁴ A tulajdonos Cherrier János ekkor kissé szokatlan és – mint később kiderült – morálisan igencsak kifogásolható lépésre szánta el magát: mintegy álkonkurenciaként, 1871. május 30-án, a fejléce szerint szombati megjelenéssel²⁵ egy másik hetilapot alapított *Alföldi Figyelő* néven, amelynek felelős szerkesztője és társtulajdonosa Horváth József volt. A *Szentesi Lapok* 1871. június 2-i számának harmadik oldala a helyi hírek között említi egy mondatban a tényt, mindenféle kommentár nélkül. Egy héttel később, 1871. június 9-én azonban már címloldalon közöl egy nyilatkozatot Cherrier és Honthy együttes aláírásával, amely határozottan tagadja a Szentesen felröppent híresztelést, miszerint a *Szentesi Lapok* meg fog szűnni, és az *Alföldi Figyelő* átveszi majd a helyét. A cikk szerint mindez azért sem lehetséges, mert a két lap eltérő profillal rendelkezik: az *Alföldi Figyelő* a teljes régiót, a *Szentesi Lapok* pedig a hazát, a megyét és a várost képviseli. „Okvetlen szükségünk van széles Alföldünkön oly egyetemes lapra, mely átölelje az Alföld általános érdekeit” – fogalmaz az *Alföldi Figyelő* első száma.²⁶

Nem tudjuk, mi volt Cherrier eredeti terve, talán csak önmagát beteljesítő jóslatról van szó, azonban tény, hogy a két lap párhuzamosan mindössze az *Alföldi Figyelő* 1872. május 30-án megjelent mutatószámára erejéig létezett. Az első szám után ugyanis egy hónapig az új lap kiadása szünetelt, a *Szentesi Lapok* még működött, majd 1872. július 7-én, vasárnap jött ki a második *Alföldi Figyelő*, a *Szentesi Lapok* viszont aznap már nem jelent meg.²⁷ (Az eset a korábbi cáfolat miatt valószínűleg váratlanul érte az olvasótábor, illetve az előfizetők nagy részét.) Az *Alföldi Figyelő* tehát magába olvasztotta a *Szentesi Lapokat*, majd Cherrier a felelős szerkesztői posztot is nagyvonalúan megosztotta: a lap második, 1872. július 7-i számának negyedik oldalán, az impresszumban olvasható, hogy Horváth József és Honthy László közösen felel az újság tartalmáért. Ugyanebből a számból értesülünk arról is, hogy a példányszám jelentősen növekedett a *Szentesi Lapok*-hoz képest, hiszen „lapunk ezen száma közel ezer példányban lévén nyomtatva”.²⁸

esztét, midőn ezt írta?” A lap előfizetőinek száma ez alapján nem lehetett túl magas, erre utal az is, hogy a szerkesztőség rendszeresen tett közzé „Előfizetési felhívás”-t a címloldalon.

²⁴ A hirdetőik sorából ketten magasan kiemelkedtek: egyikük a szinte minden lapszámban megjelenő Várady-féle gyógyszerár, a másik pedig a híres vendéglős és a helyi fürdő bérlője, Rambovsky József volt. Érdemes azt is megjegyezni, hogy Cherrier viszonylag keveset élt a számára ingyenes hirdetés lehetőségével, pedig a korban bevett szokás volt, hogy a laptulajdonos egyéb üzleti érdekeltségeit reklámozta saját orgánumban.

²⁵ 1872. május 30-a csütörtökre esett, s az ígért szombati megjelenés is már a második számtól kezdve vasárnapra módosult.

²⁶ *Alföldi Figyelő*, 1872. május 30., 1.

²⁷ A *Szentesi Lapok* utolsó, június 30-i száma röviden közölte (nem címloldalon, csupán a harmadik oldal helyi hírei között), hogy a lap megszűnik, és szellemiségét az *Alföldi Figyelő* fogja a jövőben képviselni.

²⁸ *Alföldi Figyelő*, 1872. július 7., 3.

Mindez azonban jó eséllyel csak egyszeri marketingakció volt, és az újság sokszorosítása a következő héttől jelentősen szerényebb mértékben történt.

Az *Alföldi Figyelő* szintén négy oldalon közölt információkat a lakossággal. Vegyes tartalmú hetilapként definiálta magát, azonban hiába ígért tágabb horizontot, csupán kismértékben különbözött elődjétől. A rovatai szinte ugyanazok voltak, mint elődjéé, ugyanúgy politikai semlegességet hirdetett,²⁹ emellett a cikkírók nagy részét is már jól ismerték az olvasók a *Szentesi Lapok* oldalairól. Tehát a valóságban nem új lap született, mindössze névváltoztatás és jelentéktelen mértékű arculatváltás történt, amivel Cherrier megpróbált új lendületet adni nehezen beinduló sajtóvállalkozásának.³⁰ Nem csoda, hogy a *Szentesi Lapok* egykori vezetője, Honthy László csak rövid ideig tűrte az új, számára kínos és megalázó helyzetet: az 1872. július 14-én megjelent harmadik szám harmadik oldalán olvashatjuk, hogy „bizonytalan időre” visszalépett az *Alföldi Figyelő* szerkesztésétől.³¹ Egy héttel később újabb kedvezőtlen fordulatot vett az ügy, ugyanis a másik felelős szerkesztő is távozott: a fizetését felvette, aztán nyomtalanul eltűnt, számolt be Cherrier János a – tizenkét éves szentesi működése során egyetlen – saját maga által írt, címdalra közölt cikkében az olvasóknak.³² Ettől kezdve a laptulajdonos a kiadói teendők mellett kénytelen volt ellátni a szerkesztői feladatokat is.³³

Az *Alföldi Figyelő* sem bizonyult hosszú életűnek, sőt jóval hamarabb megszűnt, mint a *Szentesi Lapok*: mindössze hat száma jelent meg, az utolsó 1872. augusztus 4-én. Cherrier azonban ezúttal sem adta fel, egy héttel később ismét új sajtóorgánnummal jelentkezett: a *Szentesi Lapot* augusztus 11-én vehette kézbe a nagyközönség. Cherrier János kiadó, illetve Farkas Lajos ügyvéd, felelős szerkesztő a városi tanácshoz intézett bejelentésben közölte, hogy az *Alföldi Figyelő* megszűnik, és az olvasók kárpótlása céljából egy új, nem politikai hetilap indul.³⁴ Az első

²⁹ „A politikát kizárjuk; mert nézetünk szerint ezen kelme igen tarthatatlan s a nagy közönségre néve ritkán üdvös hatása.” (*Alföldi Figyelő*, 1872. május 30., 1.)

³⁰ Nehezen tekinthető reális vállalkozói célnak, hogy egy kevésbé tőkeerős, elsősorban helyi érdekeltségű hetilap akkoriban az egész Alföld érdeklődését felkeltse, több megyét is átfogjon, tekintve, hogy az alföldi települések nagy része ekkor már rendelkezett hasonló profilú és színvonalú hírlappal (például az 1871 áprilisában indult *Hódmezővásárhely*). A megállapítás fordítva is igaz: a szentesi lakosság főként a saját településének és környékének eseményeiről kívánt értesülni, és csak másodsorban érdeklődött a tágabb régió, az ország vagy a külföld hírei iránt.

³¹ Érdemes megjegyezni, hogy Horváth József ezen szám impresszumában már nem szerepel laptulajdonosként, csupán felelős szerkesztőként – hogy korábban hány százalékban volt társtulajdonosa a lapnak, nem tudjuk, ahogy azt sem, hogy Cherrier milyen módon vásárolta meg a részét, és vált egyedüli tulajdonossá.

³² *Alföldi Figyelő*, 1872. július 21., 1.

³³ Cherrier még ebben a lapszámban, a *Tárca* rovatban közölte egy Jean-Jacques Rousseau-ról szóló, német szerző (Dröse) tollából származó esszé második részét, amelyet Horváth fordított (mint ahogy az az előző számban, az első rész közlésekor fel is van tüntetve), de – nyilván bosszúból – törölte a lapot elhagyó szerkesztő nevét a cikk végéről.

³⁴ MNL CSML Szentes, V.B.145.b. – Szentes Város Tanácsának iratai 1849–1872 – Tanácsi iratok, 2447/1872.

szám címlapján található, Cherrier és Farkas által közösen jegyzett köszöntő a következőképp fogalmaz: „A szerkesztő igyekezni fog a t. c. közönség abeli igényeinek, hogy a városunkat közelebről érdeklő közügyekre nézve magának tájékozást szerezhessen, megfelelni, igyekezni fog a községünkben és megyénkben történő eseményekről értesítést a lehetőség szerint hű forrásból és első kézből közleni; s rajta lesz, hogy a közönséget érdeklő ügyek mikénti elintézése minél szélesebb körben megvitattassék, hogy így a kifejlő eszmecsere útján az elágazó nézetek tisztába hozassanak; e tekintetből e lap a szabad vélemény nyilvánításra bárkinek is nyitva áll, feltétlenül, hogy a nyilvánítás a tárgyilagosság terén maradjon.” Ezenkívül hitet tesznek a pártatlanság, valamint a helyi lakosság érdekeinek szolgálata mellett is: „A lap iránya, a háládatlan politikai fejtegetéseket mellőzve [...] a mi városi közönségünket úgy a gazdaságot, mint az ipar terén közelebről érdeklő ügyeket tárgyzván leginkább józan ismeret terjesztő leendő.”³⁵

Az új orgánum már beváltotta a hozzáfűzött reményeket: rövid időn belül Szentés és térsége első számú tömegtájékoztatási eszközévé vált, s egészen 1947 őszéig megjelent – igaz, két nagyobb megszakítással 1899 és 1906, valamint 1919 és 1945 között. Formai szempontból hozzátétőlegesen ugyanazok a vonások jellemezték, mint a *Szentési Lapok*at és az *Alföldi Figyelőt*, azonban tartalmilag folyamatos változáson ment keresztül, főként miután 1873. áprilisban Farkas Lajos távozott az újság éléről. A helyét Buday József városi pénztárnok, református néptanító vette át a felelős szerkesztői pozícióban, aki gyorsan szakított a korábban meghirdetett politikai semlegességgel: onnantól kezdve az újság a nagyrészt református, többségében ellenzéki, Kossuth Lajos kultuszát lelkesen ápoló szentesiek érdekeit és igényeit helyezte előtérbe, s ezzel egyre inkább szembement a kormánypárti megyével. A hatás nem is maradt el: a *Szentési Lap* népszerűsége gyorsan növekedett, Cherrier kiadói vállalkozása pedig fokozatosan erősödött.

Mindeközben a nyomdász nemegyszer ingoványos talajra is lépett, mert az üzleti érdekeket néha az erkölcsi szempontok fölé helyezte – másképp nemigen lehet jellemezni például azt, amikor 1874 augusztusában elvállalta egy újabb helyi kezdeményezést, az *Északi Fény* sokszorosítását. A Szakál Mihály kiadásában és Kovács Károly szerkesztésében szombatonként megjelenő „humoristikus” hetilap egyetlen, nyíltan hirdetett célja ugyanis a *Szentési Lap* lejáratása, tehát Cherrier sajtóvállalkozásának tönkretétele volt. Igaz, a kormánypárti orgánum nagy veszélyt nem jelentett, hiszen már október végén meg is szűnt. Két évvel később, 1876 őszén Cherrier János hasonlóan járt el a szintén kormánypárti – és érdeklődés hiányában ugyanolyan gyorsan csödbe ment – *Csongrád megyei Közlöny* esetében, amelyet ráadásul a *Szentési Lapok* egykori felelős szerkesztője, az *Alföldi Figyelőtől* sértetten távozó Honthy László neve fémjelzett.³⁶

³⁵ CHERRIER János, FARKAS Lajos, *A tisztelt olvasó közönséghez = Szentési Lap*, 1872. augusztus 11., 1.

³⁶ KÁRÁSZ József, *A Csongrád megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1843–1970*, Szeged, Somogyi-könyvtár, 1974, 36, 45.

A lassan kizárólag a református polgárookra koncentráló *Szentesi Lap* ellenzéki hangneme tehát számottevő üzleti sikert eredményezett, ugyanakkor a római katolikus vallású kiadótulajdonos egyre kényelmetlenebb helyzetbe került a vármegyei vezetéssel szemben, amely nem nézte jó szemmel a helyi közvéleményt jelentősen befolyásolni képes Buday tevékenységét. 1875. szeptemberben a kiadótulajdonos végül engedett a felsőbb nyomásnak, és választás elé állította szerkesztőjét: vagy vállalja, hogy az újság ismét semleges lesz politikai szempontból, vagy távoznia kell székéből. Buday nem engedett a zsarolásnak, és inkább lemondott.³⁷ Utóda az a Kulinyi Zsigmond lett, aki egy évvel később már a *Szegedi Napló* szerkesztőjeként dolgozott, s nagyívű karriert futott be: többek között alapító elnöke volt a Vidéki Hírlapírók Országos Egyesületének, tagja a Dugonics Társaságnak, emellett két híres önálló kötete is megjelent *Árvíz után* és *Szeged újabb története* címmel.³⁸

Kulinyi 1876-os távozása után a *Szentesi Lap* életében újabb fordulat következett be: az újság hasábjain már jó ideje publikáló, szintén volt református néptanító, Sima Ferenc lett a felelős szerkesztő. Az ambiciózus fiatalember – később országosan ismertté vált parlamenti képviselő – a Buday József által hirdetett '48-as elveket tekintette zsinórmértékül, így a *Szentesi Lap* hamarosan ismét a városi és megyei ellenzék egyik fő orgánuma lett.³⁹ Sima néhány év leforgása alatt a település legtekintélyesebb, legbefolyásosabb polgárává vált, Cherrier pedig ezúttal nem szabott gátat a lap erősödő ellenzéki szerepének – egy idő után pedig már nem is tudott volna. A folyton politikai semlegességet hangoztató nyomdászt valószínűleg elsősorban ez vezette arra a döntésre, hogy 1883-ban eladja ekkor már népszerű – és feltehetően megbízhatóan jövedelmező – lapjának kiadói jogait, illetve nyomdaüzemét Sima Ferencnek, s így lemondjon a hosszú évek óta rendszeres – és a gyöngyösi évekhez képest jelentősen nagyobb mértékű – bevételekről is, amelyeket Szentes városától kapott a különféle nyomdai munkákért.⁴⁰

³⁷ A „*Szentesi Lap*” olvasóihoz = *Szentesi Lap*, 1875. szeptember 26., 1.

³⁸ *Magyar Zsidó Lexikon*, szerk. Ujvári Péter, Bp., k. n., 1929, 516.

³⁹ LABÁDI Lajos, *Az országos politika porondján; 150 éve született Sima Ferenc (II.) = Szentesi Élet*, 2003. november 21., 2.

⁴⁰ Cherrier János szentesi sajtótevékenységének (*Szentesi Lapok, Alföldi Figyelő, Szentesi Lap*) pénzügyi sikerességéről nem maradtak fenn adatok, ahogyan arról sem, mennyire volt népszerű könyv- és papíráru-kereskedése, kölesönkönyvtára, könyvkötészete, illetve, hogy milyen gyakran kapott megrendeléseket magánszemélyektől kisebb-nagyobb nyomdai munkák elvégzésére. Azonban a házi pénztár – két esztendő kivételével – fennmaradt főkönyveiből kiderül, hogy Szentes városa rendszeres megrendelője volt az első helyben létesült nyomdának. Amikor Cherrier 1871 tavaszán átköltözött Gyöngyösről a dél-alföldi településre, a tanács azonnal felmondta a hódmezővásárhelyi Wodianer Fülöppel való együttműködést, s onnantól fogva a város a hivatali működéshez szükséges formanyomtatványok sokszorosítását, illetve egyéb nyomdai munkákat (például iskolai értesítők) a helyi vállalkozóra bízta. Az ebből származó éves bevételeket részletesen ld. MNL CSML Szentes, V.B.160. – Szentes Város Köz- és Házipénztárának iratai (1846–1873), 26. k. (az 1871. év főkönyve): VI. cím (15., 17. és 19. sz. bej.); V.B.179. – Szentes Város Köz- és Házipénztárának iratai (1871–1949), 24. k. (az 1872. év főkönyve): VI. cím (2., 6., 7., 12., 13., 19., 20. és 22. sz. bej.);

A lelkiismereti dilemmát csak tovább fokozhatta, és Cherrier döntését meggyorsíthatta, hogy 1883-ban felavatták a település főterén az új vármegyeháza impozáns épületét, és december 10-én a Szegvárról átköltöző vármegyei tisztikar végre megtartotta első díszközgyűlését a városban.

1. ábra. Az 1883-ban átadott vármegyeháza épülete Szentes főterén
(a szerző saját felvétele)

A megyeszékhely Szentesre kerülésével várható volt, hogy a településen már addig is igen éles hangnemben zajló politikai csatározások még magasabb szintre lépnek, ahol nem lesz sok keresnivalója a mértékletesség vagy a pártatlanság híveinek. Cherrier ebben valószínűleg már nem kívánt részt venni, a lapot megszer-

25. k. (az 1873. év főkönyve): VI. cím (1., 3., 8., 9., 11., 12., 13., 17., 18., 19., 22., 24. és 31. sz. bej.); 26. k. (az 1874. év főkönyve): V. cím (6., 9., 12., 14., 19., 23., 24., 25., 26. és 29. sz. bej.) és IX. cím (160. sz. bej.); 27. k. (az 1875. év főkönyve): V. cím (7., 12., 18., 19., 21., 24., 25., 35., 43., 47. és 50. sz. bej.); 28. k. (az 1876. év főkönyve): VIII. cím (7., 15., 20., 23., 27., 30., 36., 39., 41. és 45. sz. bej.); 29. k. (az 1878. év főkönyve): VIII. cím (4., 5., 11., 12., 14., 15., 20., 22., 27., 31., 37., 42., 47., 53. és 59. sz. bej.) és X. cím (50. sz. bej.); 30. k. (az 1879. év főkönyve): VIII. cím (10., 12., 19., 22., 29., 37., 39., 44., 53., 57., 60., 62., 67., 71., 73. és 76. sz. bej.); 31. k. (az 1881. év főkönyve): VIII. cím (6., 15., 17., 21., 23., 27., 34., 34., 37., 39., 44., 46., 49., 52., 54., 59., 63., 67., 70., 72., 75., 77., 84., 86. és 88. sz. bej.); 32. k. (az 1882. év főkönyve): VIII. cím (7., 9., 11., 15., 17., 19., 23., 25., 29., 30., 31., 32., 42., 43., 44., 49., 57., 59., 61., 63., 67. és 72. sz. bej.); 33. k. (az 1883. év főkönyve): VIII. cím (6., 10., 12., 13., 17., 18., 19., 22., 24., 30., 31., 37. és 42. sz. bej.).

ző Sima Ferenc pedig a későbbiek során még nagyobb lendülettel vitte bele a *Szentesi Lapot* az egyre erősödő harcba a kormánypárti megyével szemben, mindezzel pedig – a kezdeti kísérletezés, iránykeresés korszakát végleg lezárva – új fejezetet nyitott a város sajtótörténetében.⁴¹

A tizenkét esztendő alatt felépített stabil egzisztenciát maga mögött hagyó, immáron biztos megélhetés nélkül maradt Cherrier János ekkor Pestre költözött. Mindössze néhány hónapot tartózkodott a fővárosban, ahol szintén nyomdai vállalkozással próbálkozott, de „miután nem sikerült jó üzletet csinálnia”, még az 1883-as év végén Kunszentmiklósrá tette át a székhelyét.⁴² A Budapesthez közeli, ma Bács-Kiskun vármegye északi részén fekvő település kulturális életében szintén úttörő szerepet játszott, mivel itt is ő alapította a település első nyomdáját, és adta ki laptulajdonosként, Bors Károly szerkesztésében, az első helyi sajtóterméket, a *Kunszentmiklós és Vidékét*. A kezdetben mindössze ötven előfizetővel rendelkező, formai és tartalmi jellemzőit tekintve szentesi rokonaihoz erősen hasonlító újság csupán fél évig létezett, a helyi politikai csatározások áldozatává vált. Cherrier azonban most sem adta fel, és Borssal közösen hamarosan másik lappal jelentkeztek: a *Kiskunsággal*, amely az előző orgánumhoz képest már óvatosabb hangot ütött meg. Mielőtt azonban anyagi helyzete megszilárdulhatott volna, Cherrier János 1886. június 21-én váratlanul elhunyt, halálát mellvízkór okozta.⁴³ A lapot és a nyomdát Bors Károly vitte tovább, rövid ideig Cherrier özvegyével együtt.⁴⁴

A magánember Cherrier Jánosról nem sok információval rendelkezünk. Már identitása, anyanyelve is találgatásokra adhat okot. Mindenekelőtt egy meglehetősen multikulturális régióban, igaz, egy döntő többségében német ajkúak által lakott településen nőtt fel. Az apja francia telepesek leszármazottja volt, azonban nem első generációs bevándorló, és – tekintve a helyi lakosság irántuk tanúsított, ekkor már több évtizede tartó intoleranciáját⁴⁵ – feltehetően nagyrészt (talán a használt nyelv szempontjából is) asszimilálódott a helyi közösségbe. Erre utal a házassága is, hiszen a felesége német volt. Gyermeük, Cherrier János tehát németül minden bizonnyal a legmagasabb fokon beszélt – bécsi tanulmányai és munkája során nem is boldogult volna másképpen –, mint ahogy később magyarul szintén kiválóan megtanult, de hogy ezenkívül rendelkezett-e egyéb nyelvtudással, azt nem tudjuk. A halála után több mint fél évszázaddal a *Szentesi Napló*ban róla megjelent, „Laikus” álnéven Sima László tollából származó rövid megemlékezés⁴⁶

⁴¹ LABÁDI 2003, i. m.

⁴² *Helyi és vegyes hírek = Szentesi Lap*, 1883. december 22., 3.

⁴³ A kunszentmiklósi római katolikus plébánia halotti anyakönyvei, 1886. év, 73. sz. bej.

⁴⁴ BALOGH Mihály, *Bors Károly, a kunszentmiklósi sajtó megteremtője = Honismeret*, 33(2005), 2, 40–47.

⁴⁵ PALÁSTI László, *Franciák és a francia nyelv a Bánátban a XVIII. és XIX. században = A Szegedi Pedagógiai Főiskola Évkönyve*, Szeged, 1958, 155–175.

⁴⁶ LAIKUS, *Szentesi arcképcsarnok – Cherrier János = Szentesi Napló*, 1943. április 16., 5. (Ezúton szeretnénk megköszönni Vágvölgyi Zoltánnak, a Szentes Városi Könyvtár igazgatóhelyettesének, hogy felhívta a figyelmünket a cikkre.)

szerint Cherrier „kissé furcsán, idegenes, franciás kiejtéssel beszélte a magyar nyelvet”, azonban ezt a megállapítást erős fenntartásokkal kell kezelnünk.⁴⁷

A vállalkozó haláláról szóló, a *Szentesi Lap*ban megjelent tudósítás „munkás, derék, becsületes családapaként” említi, s nem is csoda, hogy a rövid nekrológ⁴⁸ a családfői szerepet emeli ki: a nyomdásznak és felvidéki működése során megismert feleségének, Sturcz Juliannának⁴⁹ a források alapján összesen nyolc gyermeke született.⁵⁰ Az elsőszülött, Mária Terézia nem sokkal a Léváról Gyöngyösre való átköltözés után látta meg a napvilágot, 1866. augusztus 23-án. Az anyakönyvi bejegyzés tanúsága szerint a kislányt két nappal később keresztelték meg a Szent Bertalan-templomban.⁵¹ A gyöngyösi évek során Sturcz Julianna még két gyermeket hozott világra: János Károly 1868 tavaszán,⁵² Anna Berta pedig pontosan négy esztendővel nővére után született.⁵³ A rendszeres gyermekáldás később is folytatódott, a Dél-Alföldre ötagúként érkező család jelentősen kibővült a Szentesen töltött időszak alatt: Jolán Margit 1874 végén, Ilka Rozália Julianna 1877 tavaszán, József György Miklós 1878. júniusban, Ilona Magdolna 1880. augusztus végén, Lajos András pedig 1882. december elején született.⁵⁴ (Igaz, közülük Ilka Rozália

⁴⁷ A cikk szerzője ugyan a nyomdászt jól ismerő Sima Ferenc fia, információi azonban legfeljebb apjától származhattak, hiszen Sima László 1884-ben született, s ekkor Cherrier már nem Szentesen élt, ráadásul két évvel később meg is halt. További óvatosságra ad okot, hogy Sima 1943-as cikke súlyos tárgyi tévedéseket tartalmaz. Cherrier ugyanis nem az 1850-es évek végén telepedett le Szentesen, hanem egy bő évtizeddel később. A *Szentesi Lapok* nem létezett három, csupán egy szűk esztendeig, így a *Szentesi Lap* indulásának dátuma is téves, továbbá a kettő között rövid ideig működő *Alföldi Figyelőt* meg sem említi. Ezenkívül a nyomdász és lapkiadó nem 1876-ban, hanem 1883-ban adta el vállalkozását Sima Ferencnek, ahogyan az arra való utalás is téves, hogy ezután Cherrier Szentesen maradt, és visszavonultan élt.

⁴⁸ *Helyi és vegyes hírek* = *Szentesi Lap*, 1886. július 3., 2.

⁴⁹ A pár 1865. május 29-én kelt egybe Nyitrán, de ekkor Cherrier már bizonyosan Léván élt – felesége pedig nyitrai lakos volt –, mint azt a házassági anyakönyv is tanúsítja: a nyitrai római katolikus egyház házassági anyakönyvei, 1865. év, 31. sz. bej. (forrás: www.familysearch.org).

⁵⁰ A *Szentesi Lap*ban megjelent nekrológban nehezen értelmezhető az 1886-ban még életben lévő gyermekek felsorolásánál az „Irma Iván” kitétel. A házaspárnak ugyanis az anyakönyvek alapján nem születtek ilyen nevű utódai. Források híján csak feltételezhetjük, hogy nevelt gyermekekről van szó.

⁵¹ Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL HML), IV.416.191. – Heves vármegye felekezeti anyakönyvi másodpéldányok gyűjteménye (1827–1895), Gyöngyös Felsőváros római katolikus születési anyakönyvek (1851–1867), 1866. év, 302. sz. bej.

⁵² MNL HML, IV.416.193. – Heves vármegye felekezeti anyakönyvi másodpéldányok gyűjteménye (1827–1895), Gyöngyös Felsőváros római katolikus születési anyakönyvek (1868–1884), 1868. év, 109. sz. bej.

⁵³ *Uo.*, 1870. év, 289. sz. bej.

⁵⁴ MNL CSML Szentes, IV.B.434.a. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A római katolikus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, az 1874. év születési anyakönyve, 442. sz. bej.; az 1877. év születési anyakönyve, 110. sz. bej.; az 1878. év születési anyakönyve, 221. sz. bej.; az 1880. év születési anyakönyve, 312. bej.; az 1882. év születési anyakönyve, 494. bej.

Julianna mindössze négy és fél hónapot élt, 1877. július közepén meghalt vérhasban.)⁵⁵ A népes család jövőjének tervezése, szükségleteinek napi szintű biztosítása minden bizonnyal nagy szerepet játszott Cherrier János karrierdöntéseiben, különösen a Szentesről való elköltözésben.

A nyomdász 1886 nyarán fiatalon, mindössze negyvenhét esztendősen hunyt el, testét a kunszentmiklósi római katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra.⁵⁶ Sírja napjainkban már nem lelhető fel, a 20. század második felében történt újraparcellázások következtében megsemmisült. A megözvegyült Sturcz Juliannát nemsokára újabb tragédiák érték: két esztendő múlva, 1888. áprilisban vörheny következtében elhunyt a család legkisebb tagja, az akkor ötéves Lajos,⁵⁷ majd még ugyanabban a hónapban elveszítették a hét és fél éves, vesebajban szenvedő Ilona Magdolnát,⁵⁸ egy évvel később pedig tüdőgümőkór végzett az éppen felnőttkorba lépő, tizenkilenc esztendő Anna Bertával.⁵⁹ A valószínűleg egyre komolyabb egzisztenciális gondokkal szembenező Sturcz Julianna hamarosan eladta volt férje vállalkozását Bors Károlynak, és családja megmaradt tagjaival elköltözött Kunszentmiklósról. További sorsuk felkutatása jelen tanulmánynak nem tárgya.⁶⁰

Összegzőként elmondható, hogy Cherrier János pályája nem csupán azért érdekes, mert élete során a Kárpát-medence több, egymástól viszonylag távol eső pontján megfordult: Nagyösztől Bécsig, Nyitrától Szentesig. Négy településen (Léván, Gyöngyösön, Szentesen és Kunszentmiklóson) elsőként létesített tartósan működő nyomdaipari üzemet, másrészt két helységben (Szentesen és Kunszentmiklóson) ő volt a modern közéleti sajtó megindítója is, így gazdaság- és kultúrtörténeti jelentősége vitathatatlan. Igaz, szerencséje is volt: olyan szakmát tanult, amely a korszakban nagy esélyt kínált a gyors felemelkedésre. Azonban a szorgalom, az eltökéltség már egyéni érdeme: a számos kudarc, csődközeli helyzet után mindig képes volt talpra állni, ráadásul úgy, hogy végig kitartott mestersége, illetve szakmai elképzelései mellett. Nem egy esetben nagy kockázatot is vállalt, hiszen több településen – Nyitrán, Léván, sőt talán Kunszentmiklós is – engedély nélkül

⁵⁵ MNL CSML Szentes, IV.B.434.a. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A római katolikus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, az 1877. év halotti anyakönyve, 179. sz. bej.

⁵⁶ A kunszentmiklósi római katolikus plébánia halotti anyakönyvei, 1886. év, 73. sz. bej.

⁵⁷ A kunszentmiklósi római katolikus plébánia halotti anyakönyvei, 1888. év, 52. sz. bej.

⁵⁸ *Uo.*, 61. sz. bej.

⁵⁹ A kunszentmiklósi római katolikus plébánia halotti anyakönyvei, 1889. év, 46. sz. bej.

⁶⁰ Jellemzően a korabeli anyakönyvezés pontatlanságára mind a dátumok, mind a nevek és helyszínek tekintetében, magát a család idegen eredetű vezetéknévét is több alakban – 'Cherrier', 'Cheriér', 'Cherier' – említik mind a szentesi, mind pedig a kunszentmiklósi keresztelési, illetve halotti dokumentumok, ráadásul nem egy esetben következtelenül: Kunszentmiklóson például Cherrier János nevét helyesen írja a halotti anyakönyv, míg gyermekeinél helytelenül: 'Cherier'. A szentesi anyakönyvek sem kevésbé felületeseek: József helyett 'Jósef' olvasható, Jolán és Lajos esetében szintén a vezetéknév helytelen ('Cherier'), Ilka Rozália Julianna pedig az alig több mint négy hónappal később kelt halotti anyakönyvi bejegyzésben már csak egyszerűsítve, 'Ilonaként' szerepel.

kezde meg a működését. Amennyiben egy lapja csődbe ment, nem adta fel, hanem mindig új orgánumot indított az előző helyett, ha pedig mindenképpen váltásra volt szükség, egyre gyarapodó családjával inkább új helyre költözött, és máshol próbált szerencsét, semhogy feladja a céljait.

Tevékenysége jó példája a 19. század folyamán végbemenő professzionalizálódási folyamatnak: a nyomdász már nem számíthatott a korábbi időszakokra jellemző főúri mecénások támogatására, hanem profitorientált üzleti vállalkozóként saját tőkéből finanszírozta kiadói vállalkozását. Emellett már alkalmazta azt a munkamegosztást, amely korábban nem volt jellemző, a század végére azonban általánossá vált a sajtóorgánumoknál: lapjainál elkülönültek egymástól az egyes tevékenységi körök (kivéve azt a rövid időszakot, amikor beosztottja távozása miatt kénytelen volt átmenetileg egyszerre végezni a kiadói és a felelős szerkesztői feladatokat is).

Bár tartós siker nem adatott meg Cherrier Jánosnak, bizonyos lépései erkölcsi szempontból igencsak megkérdőjelezhetők voltak, és néhány esetben naivnak is mutatkozott – gondoljunk csak az *Alföldi Figyelőbe* vagy akár a fővárosi üzleti sikerébe vetett hitére –, életművének összességében kevés párja akad az Osztrák–Magyar Monarchia vállalkozóinak körében. Mindezek ellenére a neve szinte teljesen feledésbe merült. A legmúltóbban Szentes őrzi Cherrier emlékét, ahol 2022 márciusa óta köztéri tábla is tiszteleg a helyi modern hírlapkiadás megteremtője, az első szentesi nyomdai vállalkozás elindítója előtt.

2. ábra. Cherrier János köztéri emléktáblája Szentesen, a Petőfi utcában (a szerző saját felvétele)

Pető, Bálint

The life journey of a rural printer and publisher in the age of dualism

In Hungary, the Compromise with Austria in 1867 marked the beginning of the widespread use of printed news. The first local newspapers appeared in small rural towns, and within a few years, they became the main means of shaping public opinion. This was also the case in Szentes, a town in southern Hungary with a population of 30,000, where the modern press was created by János Cherrier, of French and German parents. However, if we consider the printer's entire entrepreneurial career, we can see a much richer one. Cherrier was born in Nagyósz near Timisoara, and his life is interesting not only because he worked in several very distant settlements in the Carpathian Basin (Leva, Nitra, Gyöngyös, Szentes, Budapest, Kunszentmiklós), and was the first to set up a printing plant and publish local press products in several places. This is a remarkable life story, because the printer suffered many setbacks and found himself in desperate situations, yet he was always able to recover, often at great financial and moral risk. Although he never achieved lasting success anywhere, his life's work as a whole has few equals among the press entrepreneurs of the Austro-Hungarian Monarchy.

Keywords: press, printer, dualism, Szentes, Cherrier János.